

Ani opona, ani most...

R

JAN MASARYK

Ani opona, ani most...

F 2167

11605

VYŘAZENO

VLADIMÍR ŽIKEŠ - PRAHA

1947

*Ani opona, ani most,
ale článek demokratického
řetězu, který obepíná svět
a drží tuto zeměkouli
pohromadě.*

Jan Masaryk.

*Paní a pánové,
poslanci ústavodárného Národního shromáždění,*

předstupuji dnes před vás po delší době, abych vám podal referát o mezinárodní situaci a o činnosti ministerstva, za něž jsem odpověden. Lituji, velmi lituji, že mi nebylo možno vám častěji referovat a plně uznávám oprávněnost kritiky tohoto faktu, ale mé pobyty ve vlasti byly tak krátké a nepravidelné a několikrát v době, kdy Národní shromáždění právě nezasedalo. Doufám, že mi bude dopřáno strávit delší dobu doma a že styky mého ministerstva a moje s ústavodárným Národním shromážděním budou časté a intimní. Víte všichni, jak soudím o parlamentní demokracii a víte také, že ve vašem sboru vidím vrcholný orgán lidu, rozhodujícího v naší politice vnitřní a mezinárodní. Budu vás v budoucnosti prosit o radu, o pomoc a o kritiku. Nezapomeňte, že celou san-franciskou konferenci jsem vedl bez jediné instrukce z domova, což ovšem nebylo vinou vlády, která se právě v ony historické dny ujímala moci a nemohla se věnovati detailům zahraniční situace. Prosím vás, abyste se na mne obraceli, abyste mne volali a abyste naši zahraniční politiku sledovali a studovali. Skutečnost, že jsem ministrem tak zvaně nepolitickým, moji situaci nijak nezjednodušuje. Prosím vás, abyste těchto několik úvodních vět brali tak, jak jsou míněny, nabízím vám svou loyální a vděčnou spolupráci a prosím vás, abyste mně vyhověli.

Přeju teď k pokud možno stručnému vylíčení toho, co jsme vykonali, o co se pokoušíme, o situaci, jak ji vidím při svých, až příliš častých a vyčerpávajících toulkách po světě.

MÍROVÉ SMLOUVY

Dne 10. února 1947 byly v Paříži podepsány mírové smlouvy s Itálií, Rumunskem, Bulharskem, Maďarskem a Finskem.

Českoslovenští delegáti zastávali při jednání funkci předsedy Hospodářské a finanční komise pro Balkán a Finsko, místopředsedy v politické a územní komisi pro Finsko a zpravodaje v politické a územní komisi pro Rumunsko.

Postup Československa na pařížské konferenci byl určen snahou, aby po úplné likvidaci politických a hospodářských následků války byly položeny zdravé základy přátelské spolupráci národů. Bývalé spojence Hitlerovy posuzovali jsme podle toho, jak dalece jej dobrovolně podporovali, jak opravdově se s ním pak rozešli a přispěli k jeho porážce; při tom jsme též přihlíželi k jejich vztahům k Československu.

Proto čs. delegace podporovala snahy Rumunska a Bulharska o spravedlivou mírovou smlouvu, jejíž podmínky by nebrzdily pokrokový, politický a hospodářský vývoj těchto států. Ani k mírové smlouvě s Itálií nepodala vlastních návrhů, jež by postavení Italie ztěžovaly. Jugoslávské návrhy na vyřešení otázky terstske delegace podporovala. Máme na Terstu eminentní zájem hospodářský.

Přímo a nejvíce bylo Československo zainteresováno na mírové smlouvě s Maďarskem. Všechny čs. návrhy byly diktovány snahou vyřešiti jednou provždy problémy znemožňující klidné soužití obou sousedících států.

Československo zpravilo Radu zahraničních ministrů o svých požadavcích již v květnu 1946 a podalo jí memorandum, v jehož přílohách byly zvláště rozvedeny otázky odsunu maďarského obyvatelstva z Československa a úpravy hranic.

Bylo jasno již od počátku, že problém maďarské ethnické skupiny na Slovensku, třebaže u porovnání s odsunem Němců celkem nepatrný, bude představovat po stránce mezinárodní a diplomatické problém daleko obtížnější. Odsun Němců byl rozhodnut již v Postupimi, kdežto odsun Maďarů mohl býti řešen až v mírové smlouvě, uzavírané již s uznanou, pravoplatnou maďarskou vládou. Přes opětovné pokusy v tomto směru učiněné nepodařilo se, aby náš požadavek maďarského odsunu byl pojat do návrhu mírové smlouvy. Bylo třeba spokojiti se možností navrhovati jej až na konferenci samotné. Uplatňovali jsme plné oduznání vídeňského, tak zvaně rozhodčího výroku do všech důsledků. Dále úpravu hranic u Bratislavy a zákaz revisionistické propagandy, provedení zásady národního státu Čechů a Slováků odsunem obyvatelstva maďarského z Československa a souběžně s Jugoslavií - vydání předmětů tvořících kulturní dědictví našeho státu, které se dostalo před rokem 1919 do Maďarska. Totéž platí o železničním materiálu.

V komisích bylo československým požadavkům vyhověno; návrh odsunu 200.000 Maďarů byl sice uznán konferencí jako odůvodněný, neby o však možno docílití toho, aby byl Maďarsku uložen mírovou smlouvou jako závazek. Československo změnilo tedy svůj původní návrh a žádalo, aby bylo Maďarsku uloženo přímé jednání s Československem o problému těch obyvatel, kteří by nebyli přesídleni do Maďarska v rámci dohody ze dne 27. února 1946.

Podávajíc svůj návrh, upozornilo Československo na světovém fóru na naléhavost problému pro evropský mír. Požadavek odsunu byl podporován delegacemi SSSR, Ukrajinské a Běloruské SSR a Jugoslaviie (Polsko v politické a územní komisi pro Maďarsko nebylo zastoupeno). Rovněž podpora Francie u prvního návrhu byla zajištěna. I ty delegace, které se postavily proti původně navržené formulaci návrhu, plně uznaly právo Československa na národní stát a nad to byla zástupci všech velmocí velmi jasně vyslovena zásada, že po zkušenostech druhé světové války nelze již otázku národnostních skupin řešiti poskytnutím menšinových práv.

Vojenská ustanovení mírových smluv jsou jednotná pro všechny uvedené státy. Počty branných sil byly stanoveny se zřetelem na celkový počet obyvatel, na délku pozemních i vodních hranic. U Maďarska je tato hranice delší a tím povolený počet branných sil je poměrně vyšší než u Itálie, která má kratší obrannou hranici.

SSSR, ČSR a Jugoslavie obdrží od Maďarska v období 8 let na reparacích úhrnem 300 milionů dolarů, z čehož na SSSR připadá 200 milionů dolarů, na Jugoslavii 70 mil. dolarů a na ČSR 30 mil. dolarů.

V mírové smlouvě s Maďarskem jsme dosáhli dále rozšíření této klausule též na převody učiněné po 2. listopadu 1938 na jižní části Slovenska, okupovaného Maďarskem, čímž jsme docílili dalšího odčinění hospodářských a finančních důsledků vídeňského rozhodčího výroku.

Poražené státy poskytnou na základě vzájemnosti po dobu 18 měsíců, ode dne, kdy vstoupí v platnost mírové smlouvy, všem spojeneckým národům a jejich příslušníkům nejvyšší výhody na poli obchodním a hospodářském.

Otázka nového režimu na Dunaji mohla býti pro protichůdnost názorů velmocí řešena v mírové smlouvě s Bulharskem, Maďarskem a Rumunskem jen všeobecným prohlášením zásady volnosti obchodu a plavby na Dunaji, jehož přesná náplň bude stanovena na příští konferenci o Dunaji.

Mírové smlouvy s Maďarskem, Itálií, Rumunskem, Bulharskem a Finskem se připravují k ústavnímu projednávání. Nejprve bude předložena vládě a ústavodárnému Národnímu shromáždění k ústavnímu schválení mírová smlouva s Maďarskem, na které máme největší zájem. Stane se tak v nejbližších dnech. Rovněž ostatní 4 smlouvy budou předloženy k ústavnímu schválení v nejbližší době.

POLITICKÝ PŘEHLED

Náš poměr k Sovětskému svazu rozvíjel se v uplynulém roce samozřejmě dále v duchu spojenecké a přátelské smlouvy, jejíž třetí výročí jsme oslavili koncem minulého roku. Dalekosáhlé společenství zájmů, které nás sdružuje s tímto naším velkým sousedem a spojencem, mělo ten přirozený důsledek, že v průběhu minulého roku, bohatého na politické události, projevovala se často naše solidarita při řešení obtížných otázek poválečného uspořádání Evropy. Máme stejně jako Sovětský svaz životní zájem na tom, aby Spojené národy se staly účinným prostředkem k udržení míru a spravedlnosti. Máme nemensší zájem na tom, aby zhoubná ideologie nacismu a fašismu byla se světa definitivně vykořeněna, aby ze srdce Evropy byla odstraněna hrozba opakování agrese se strany Německa. Přejeme si, aby státy, které rozpoutaly poslední válku, byly přidrženy k nápravě jimi způsobených škod a aby slovanským státům byly zajištěny hranice, které by uspokojily jejich spravedlivé zájmy národní, hospodářské a bezpečnostní.

Z našich vzájemných styků uvedu jen návštěvu naší vládní delegace v Moskvě v červenci minulého roku, při níž byla k našemu plnému uspokojení vyřízena řada složitých otázek, souvisících s pobytem Sovětské armády na našem území, a z níž vyplynulo odevzdání, jako daru sovětské vlády našemu státu, Stalinových závodů v Mostě a množství jiného materiálu, který byl podle práva válečnou kořistí Sovětského svazu. I v jiných oblastech našeho hospodářství byla nám prokázána účinná pomoc. O tom, že tato spolupráce vlád vyjadřovala opravdu srdečně přátelský, bratrský poměr národů obou států, podal důkaz průběh návštěvy naší parlamentní delegace v Sovětském svazu, o němž vám podal zprávu předseda David; myslím,

že podobné dojmy si odnesla z návštěvy u nás i delegace Nejvyššího sovětu SSSR.

Nade vše ostatní stavíme snahu po přátelské a trvalé mírové spolupráci mezi národy a snahu po zažehnání dalších válek, což obojí jasně označil opětovně generalissimus Stalin ve svých veřejných projevech za nejvyšší cíl sovětské mezinárodní politiky. Sovětská politika při svém známém realismu i při své metodě - jíti přímo na kořeny problému - byla vždy jasně optimistická co do konečného výsledku věcí. Generalissimus Stalin, který byl v průběhu uplynulého roku několikrát požádán o projev k mezinárodní veřejnosti, obyčejně ve chvílích, kdy se názorové rozdíly mezi mocnostmi zdály nepřeklenutelné, prohlásil jasně, že „nevěří v skutečné nebezpečí války“ a že naopak „plně věří v přátelskou a trvalou spolupráci“ mezi národy. Třebaže občas se na obzoru vynořují hrozivé mráčky, konečné výsledky uplynulého roku v mezinárodní politice znovu odůvodňují tuto víru, kterou sdílíme i my.

Spojenecký a přátelský poměr k Sovětskému svazu otevřel nám široké možnosti také pro rozmnožení našich vztahů kulturních. Ruská věda, literatura a umění nabyly pro nás ve svém novém rozmachu a nových formách také nové přitažlivosti a vystupňovaly snahu o výměnu vzájemných kulturních hodnot. Zájezdy studentů, žurnalistů, knihovníků, uměleckých sborů a výkonných umělců, jakož i spolupráce v oboru filmovém byly v uplynulém roce slibným počátkem kulturních styků, jejichž nejintenzivnějšího rozvoje bychom si přáli a kterému chceme co nejvíce i dále pomáhat.

Přicházím nyní k našim vztahům k POLSKU, které se v poslední době posunuly výrazně do popředí. Byl zde učiněn velký krok k ucelení naší slovanské politiky - politiky naší slovanské rodiny, k níž se hrdě hlásíme. Jak jsem na tomto místě již zdůraznil, byla naše vláda ještě v emigraci mezi prvními, kdož vstoupili v pravidelné diplomatické styky s vládou ve Varšavě, a upevnění této vlády jevílo se nám jako posila nového demokratického Polska, s nímž usilujeme vybudovat trvalé a upřímné vztahy úplného přátelství a tvořivé spolupráce.

Jednání o mírovou smlouvu s Německem postavilo oba naše státy před stejné problémy. Koordinovali jsme svůj postup a myslím, že nám to oběma bude na prospěch. V otázce západní hranice Polska jsme se postavili na stanovisko, že v ní spatřujeme hranici celého Slovanstva. Poskytli jsme proto Polákům v tom směru plnou podporu, očekávající, že mezinárodní spolupráce obou zemí jistě vytvoří předpoklady, abychom mezi sebou rozřešili bratrsky a za vzájemného respektu existenčních zájmů všechny otázky, o nichž jsme začali jednat před rokem.

Dostali jsme se na tomto poli o veliký krok kupředu tím, že jsme dne 10. března podepsali s polskou vládou spojeneckou smlouvu. Tím vyvrcholuje naše úsilí, které se datuje již z doby válečné, o to, aby se Československo a Polsko sdružily, opřeny o našeho velkého spojence Sovětský svaz, ve spojenecký systém, který by je zajistil proti jakékoliv agresí, jež by mohla v budoucnosti vycházet z Německa. Již k naší spojenecké smlouvě se Sovětským svazem, která byla podepsána v Moskvě 12. prosince 1943, byl připojen dodatkový protokol, který počítal s tím, že se demokratické Polsko připojí k tomuto obrannému systému.

Desátý březen letošního roku můžeme označiti za historický den jak pro vzájemné styky a poměr obou našich národů a států, tak také pro bezpečnostní poměry v Evropě. Naše smlouva, kterou jsme slavnostně podepsali ve Varšavě, je obdobná našim spojeneckým smlouvám se Sovětským svazem a Jugoslavií. Chrání nás a také Polsko pro případ, kdybychom buď my nebo Poláci byli zapleteni do nepřátelství s Německem, které by obnovilo svou útočnou politiku, nebo s kterýmkoliv jiným státem, který by se s Německem v této politice spojil. Jde o NAŠ životní zájem, jsme však přesvědčeni, že společná obrana proti takovému nebezpečí je v zájmu udržení míru a mezinárodní bezpečnosti vůbec, jak je to vysokým cílem Spojených národů, jichž jsou oba naše státy členy.

Při uzavírání spojenecké smlouvy s Polskem jsme také měli na mysli prohloubení spolupráce kulturní a hospodářské. Použili jsme

své návštěvy v Polsku k tomu, abychom již ve Varšavě položili základy k takové, co možná nejúčinnější spolupráci. Rozhodli jsme se uzavřít v nejbližší době dohodu kulturní, jakož i dohodu hospodářskou na široké základně, která se týká úpravy obchodních styků mezi oběma zeměmi, výměny zboží, služeb, jakož i investic. S polské strany se počítá s dodávkami uhlí, zinku, elektrické energie a jiného zboží, se strany naší pak s dodávkami investičních statků, surovin, výrobků průmyslových a jiných výrobků a služeb. Rozhodli jsme se uzavřít dále dohodu o průmyslové spolupráci, týkající se zvláště vybudování průmyslových objektů, dále dohodu o přepravě a převozu po souši, na vodě a ve vzduchu, jakož i o využití přístavů a o spolupráci v oboru organizace dopravy po stránce technické a obchodní. Předpokládáme, že obraty podle těchto dohod dosáhnou s každé strany v průběhu pěti let 10 - 15 miliard Kčs a při tom československá vláda umožní, aby polské investiční objednávky v Československu, předvídané na zmíněných pět let, byly uzavírány již v roce 1947. Rozhodli jsme se rozvinout vědeckou i technickou spolupráci podle československo-polského protokolu z 23. srpna 1946, jakož i spolupráci orgánů plánujících hospodářství obou zemí. Delegace obou zemí předloží společně nejpozději do dvou měsíců celkový návrh dohody o věcech, jež jsem právě uvedl. Tyto výsledky varšavského jednání znamenají důležitou základnu k zajištění zaměstnanosti a hospodářské i sociální bezpečnosti našich obou zemí. Soudíme při tom, že jsou i v hospodářském zájmu zemí třetích.

Zbude nám ještě vyřešit některé otázky územní. I o tom jsme jednali, jak patrně z dodatkového protokolu, který tvoří součást spojenecké smlouvy. Napsali jsme tam, že vyřešíme vzájemnou dohodou územní otázky, které jsou mezi námi, do dvou let. Věříme, že ovzduší vytvořené spojeneckou smlouvou a praktickým prováděním našeho spojení umožní časem jejich řešení. Dodatkový protokol obsahuje dále ustanovení o hospodářské a kulturní spolupráci, k jejímuž uskutečňování, jak jsem již řekl, jsme přikročili ihned ve Varšavě. Konečně jsme se v něm dohodli, že v rámci zá-

konitosti a na podkladě vzájemnosti budou zajištěny Čechům a Slovákům v Polsku a Polákům v Československu možnosti národnostního, politického, kulturního a hospodářského rozvoje.

Jsem přesvědčen, že jsme ve Varšavě položili pevné základy k praktické spolupráci mezi oběma bratrskými národy, a že zahajujeme tímto podpisem spojenecké smlouvy v poměru mezi oběma státy období upřímného přátelství, z kterého budou mít užitek oba naše státy a jímž přispějeme též k dalšímu utužení svazků mezi slovanskými národy.

Náš poměr k bratrské JUGOSLAVII byl dále upevněn a prohlouben uzavřením smlouvy o přátelství, vzájemné pomoci a mírové spolupráci, kterou jsme podepsali 9. května v Bělehradě. Již dříve, v březnu m. r., měl československý lid příležitost osvědčit své bratrské city národům Jugoslaviie u příležitosti návštěvy maršála Tita v Československu. Stejně srdečně byla uvítána československá vládní delegace v čele s předsedou vlády Fierlingerem za své květnové návštěvy v Jugoslavii. Také pozdější návštěvy členů československé vlády v Jugoslavii ukázaly, jak hluboko tkví tradice vzájemného přátelství u lidu obou zemí. Spolupráce našich delegací na pařížské mírové konferenci i na zasedání Spojených národů se osvědčila plně v duchu této tradice.

Uvítali jsme, že pařížská konference připravila mírovou smlouvu s BULHARSKEM, jež se tak vrátilo do rodiny svobodných národů, a těšíme se z toho, že naše dobré styky s nově osvobozenou bulharskou zemí se slibně rozvíjejí.

Stejně tak i RUMUNSKÝ národ našel podpisem mírové smlouvy svou pevnou základnu a přejeme mu, aby se co nejdříve zotavil z ran, jež mu zasadila válka, již nezavinil a na jejímž konci mohl tak účinně přispět k porážce fašismu a i k osvobození našemu.

Řekl jsem zde již dříve jednou, že se vynasnažím, aby naše vztahy k VELKÉ BRITANNII byly co nejlepší, aby se náš vzájemný poměr vyvinul dále v poměr opravdově přátelský. Toto přání bylo přirozené. Odpovídá dřívějším vztahům našeho lidu k lidu Velké

Britannie, které se prohloubily a utužily v těžkých dobách války, kdy naše vláda požívala pohostinství a účinné podpory vlády britské, v dobách, které nás přivedly k lepšímu vzájemnému poznání.

Zájem britského lidu o naši republiku a její národy se projevil v poslední době v mnohém směru. Měli jsme tu v létě delegaci britské sněmovny, která studovala naše dnešní poměry politické, hospodářské, sociální a kulturní. Byla tu návštěvou paní Wilkinso-
nová, britský ministr vyučování, v níž naše národy měly dobrého přítele, plného vzácného porozumění a dobré vůle. Litujeme upřímně její smrti a zachováme ji ve vděčné paměti. Její dílo se dále rozvíjí. Spolupráce na kulturním poli zdárně pokračuje. Naši studenti budou mít zvýšené možnosti pro studium v Anglii a zájem o studium anglického jazyka v naší zemi velmi vzrostl. Ve spojenecké smlouvě anglo-francouzské vidím i politické přiblížení Anglie k evropskému kontinentu a těším se z něho, neboť jsem přesvědčen, že tato smlouva je prodchnuta týmž duchem součinnosti na obranu míru v rámci Spojených národů, jako jsou smlouvy naše.

Obtíže, se kterými britská vláda musí v přítomné době zápasit, jsou zajisté velké, jsem však jist, že na cestě, kterou nastoupila, dojde k uspokojivému vyřešení těchto těžkých problémů. Velká Britannie se dostala z války, dostane se i z těchto obtíží.

FRANCIE. Při podpisu mírových smluv v Paříži bylo mezi zahraničními ministry Československa a Francie dohodnuto zahájit jednání o uskutečnění zásad londýnské deklarace ze srpna 1944. Touto deklarací byly mnichovské dohody i s jejich důsledky prohlášeny za nicotné a stvrzeno, že mezi Československem a Francií trvá dále politika úzkého přátelství. Obě vlády se v ní tehdy dohodly, že ve vhodné době provedou v dosud existujících úmluvách takové změny, aby spojenecká spolupráce mezi oběma zeměmi byla užší a účinnější v rámci všeobecné bezpečnosti a obnovy Evropy.

Tento okamžik nastal, a proto jednání o novou spojeneckou smlouvu bylo zahájeno a staré smlouvy z 25. ledna 1924 a ze 16. října 1925 budou podrobeny revisi, přizpůsobeny novým poměrům

a zařaděny do nové soustavy světové bezpečnosti, jak ji má na mysli charta Spojených národů.

Máme totožný zájem vůči agresí německé a stejné útrapy prožité za války vedou obě země k tomu, aby hledaly záruky, které by je zabezpečily do budoucna proti novému nebezpečí, aniž by ovšem byly dotčeny závazky ke státům jiným. Ministr Tillon právě v těchto dnech nám sdělil, že francouzská vláda počítá s tím, že k podepsání spojenecké smlouvy s ČSR dojde v době co nejkratší a způsobem významu takového aktu odpovídajícím.

Neshodujeme-li se dnes ještě úplně v názoru na některé otázky, týkající se budoucího statutu Německa, věříme, že se naše stanoviska sblíží.

Dobré základy k praktické spolupráci kulturní jsme položili v prosinci podepsáním dohody o vědeckých, literárních a kulturních stycích. Návštěva zástupce francouzské vlády, ministra obnovy Tillona, byla námi uvítána jako další výraz přátelské ochoty Francie k spolupráci na budování poválečného světa.

S BELGIÍ byla dojednána úmluva o kulturních stycích, kterou podepsal náš významný host, ministr zahraničních věcí Spaak, při své návštěvě v Praze 7. března.

Toto symbolické datum na naší kulturní dohodě s Belgií ukazuje jasně, že se nevzdáváme kulturní spolupráce se Západem.

V minulém roce jsem strávil několik měsíců ve SPOJENÝCH STÁTECH. Jak všichni víte, ani tato velká země neunikla nesnázím těžké poválečné doby. Bohatství a produktivita Spojených států zůstává nicméně důležitým faktorem v úsilí o hospodářskou obnovu světa vyčerpaného válkou. Jsem přesvědčen, že Spojené státy, věrné svému poslání, naleznou cestu, jak pokračovati v pomoci, kterou poskytovaly tolika státům svým rozhodujícím podílem.

Chtěl bych zde znovu prohlásiti, jak jsme vděčni organizaci UNRRA za všechnu pomoc, které se nám od ní dostalo. Byl to společný boj všech národů proti bídě a utrpení, jejichž odstranění pokládáme za nejbezpečnější prostředek k zaručení míru a mezinárodní bezpečnosti.

Řekl jsem již několikrát, že opravdový mír může být zabezpečen jen shodou a spoluprací mezi velmocemi. Proto celý svět, a zejména malé národy, s takovým zájmem, a někdy i s úzkostí, sledují vývoj jejich vztahů. Proto se nás tolik dotýká vše, co by nasvědčovalo, že dochází k nedorozumění mezi velmocemi, jimž charta Spojených národů svěřila hlavní odpovědnost za světový mír. Organizace světa po tak převratných událostech, jaké s sebou přinesla druhá světová válka, je ovšem úkol nesmírně obtížný. A přes všechno sblížení s Evropou je Amerika stále ještě světem, který při řešení mezinárodních otázek uplatňuje svá vlastní měřítka, svou techniku a vlastní způsob jednání.

S tohoto hlediska se dívám i na nedávný projev presidenta Trumana o pomoci Řecku a Turecku, o němž se ostatně kongres dosud nevyjádřil.

Po pařížské konferenci se ukázalo, že při vši dobré vůli, trpělivosti a houževnaté práci lze i velké nesnáze překonat. Na zasedání valného shromáždění Spojených národů došlo k zásadnímu sblížení mezi velmocemi. Proto věřím, že i dnešní obtíže jsou povahy přechodné.

Přecházeje k otázkám týkajícím se Německa, musím především s uspokojením konstatovati, že odsun Němců z našeho území jest již skoro úplně proveden. Jsem přesvědčen, že bych nenašel lepších slov a lepšího ocenění celé této historické akce, než vám při několika příležitostech přednesl kolega Nosek. Považuji jen za svou milou povinnost dnes, kdy odsun jest již téměř skončen, vysloviti s této tribuny náš upřímný dík všem spojeneckým činitelům v Německu, kteří radou a hlavně skutkem pomohli ke zvládnutí v poměrně velice krátké době rozsáhlé a složité akce odsunu.

Nepochybuji, že i poslední etapa odsunu, jež bude provedena na jaře, bude míti díky osvědčené pomoci sovětských a amerických činitelů v Německu, do jejichž okupačních oblastí budou poslední Němci od nás odsunuti, opět hladký průběh.

O Německu a o problémech spojených s německou mírovou

smlouvou byla konána první přípravná konference zástupců zahraničních ministrů v Londýně v lednu a únoru letošního roku. Konferenci této bylo vytčeno za úkol vyslechnouti názory menších spojenců, kteří se aktivně zúčastnili války proti Německu, a dohodnouti se o proceduře budoucích meritorních jednání o německou mírovou smlouvu. Konference se plně zhostila jen první části svého úkolu. O proceduře, to jest v podstatě o míře účasti menších spojenců na vypracování mírové smlouvy, nebylo dosaženo dohody a věc bude musit rozhodnout Rada zahraničních ministrů, která nyní zasedá v Moskvě.

V řadě spojeneckých mocností vystoupili jsme v Londýně i my a uplatnili svůj názor na německé problémy. Naše delegace předložila konferenci memorandum obsahující stanovisko československé vlády ke všem velkým otázkám, které se při budoucím uspořádání osudu Německa kladou, jakož i speciální naše požadavky, jež vůči poraženému Německu zdvíháme, a doprovodila je ústním výkladem. Memorandum bylo již uveřejněno a komentováno, takže jeho obsah jest vám znám. Dovolte mi proto, abych jen přehlédl hlavní jeho body.

V otázce budoucí politické struktury Německa, v oné široce přetřásané otázce federalisace nebo centralisace Německa, soudíme, že při jejím řešení musí být rozhodným vodítkem snaha po dosažení maxima účinnosti kontroly všech velmocí nad celým německým územím. S hlediska hospodářské budoucnosti Německa jsme pro jednotu jeho hospodářské struktury, pro dekartelisaci, nacionalisaci podniků patřících nacistům, pozemkovou reformu a kontrolu měny, zahraničního obchodu i investic. Nechceme míti vedle sebe Německo pokleslé do stavu trvalé pauperisace, ale nechceme také, aby si zachovalo prostředky, z nichž by mohl znovu vyrůst jeho válečný potenciál. Pokud jde o vojenské a hospodářské odzbrojení Německa a o reparace, stojíme na basi sjednaných již mezinárodních dohod a přejeme si, aby byly provedeny. V Poruří a Porýní jsme přívrženci takového řešení, které by nevyřadilo hospodářské bohatství těchto

krajů z celkového hospodářského režimu Německa a které by zajišťovalo dozor všech okupačních velmocí nad tímto bohatstvím. Při převýchově, odnacisování a demokratisaci Němců doporučujeme zvláště pečlivý spojenecký dozor.

Jako zvláštní naše požadavky žádáme konstataci nicotnosti dohody mnichovské z roku 1938 a nápravu jejích hospodářských důsledků, hraniční rektifikace, které zahrnují celkem 819 km² s 25.032 obyvateli, plnou asimilaci Němců od nás odsunutých v Německu, případnou účast na kontrole Německa, zejména v otázkách, které se nás bezprostředně dotýkají, placení reparací ve službách (hlavně transitní dopravou), zajištění předválečného transitního režimu na německých drahách, svobodná přístavní pásma v Hamburku a Brémách a svobodnou plavbu na Labi, Rýně a na německé části Dunaje.

Tyto své názory a požadavky budeme uplatňovat i v dalších fázích jednání o německou mírovou smlouvu, které jistě bude dlouhé a nesnadné. Nemusím zdůrazňovati, že otázky, týkající se Německa a jeho budoucího osudu, jsou pro nás tak životně důležité, že jim věnujeme a budeme věnovati největší pozornost a péči. V tomto směru mohu uvést, že jsme učinili značný pokrok v organizaci našich zastupitelských úřadů v Německu. Kromě naší vojenské misse v Berlíně, akreditované u spojenecké Kontrolní rady pro Německo, jsme získali povolení ke zřízení generálního konsulátu v Hamburku (v okupačním pásmu britském), v Mnichově (v pásmu americkém) a v Baden-Badenu (v pásmu francouzském). Vybudování konsulární sítě v Německu přispěje k lepší informaci naší vlády o německých věcech, k intensivnějšímu hájení našich zájmů a také ke koordinaci činnosti řady odborných orgánů našich ministerstev v Německu za vedení řádných zastupitelských úřadů.

Od záležitostí německých obracím se k RAKOUSKU. O vztazích k této zemi mohu prohlásiti, že vybudování a udržování dobrých sousedských styků s Rakouskem pokračuje příznivě v zájmu obou států.

Byli jsme mezi prvními, kteří uznali obnovený rakouský stát de

jure. Byli jsme také mezi prvními, kteří s ním znovu navázali výměnu zboží a přispěli ke zlepšení jeho hmotných poměrů. Proces obnovy oficiálních styků mezi oběma státy se dovršuje v těchto dnech, kdy obnovujeme řádné diplomatické zastoupení ve Vídni a v Praze.

Mezinárodní postavení Rakouska bude stabilisováno, až s ním spojenecké mocnosti uzavřou smlouvu, která byla již zčásti vypracována na konferenci zástupců zahraničních ministrů v Londýně a která bude projednávána na nynějším zasedání Rady zahraničních ministrů v Moskvě. K této smlouvě uplatnila naše delegace v Londýně připomínky, týkající se také několika malých hraničních úprav, na nichž máme zájem výlučně z technických důvodů, v souvislosti s některými vodocestnými, urbanistickými a podobnými projekty. Na základě doporučení londýnské konference Zástupců zahraničních ministrů jednali jsme v minulých dnech ve Vídni s představiteli rakouské vlády o těchto hraničních úpravách. Jednání skončilo zatím konstatováním vzájemných stanovisek, jež byla zaznamenána v protokolu ze dne 14. března 1947.

Jednání s MAĎARSKEM jsou vám už dobře známa. I naše dobrá vůle při nich. Shrnuji naše zkušenosti v této oblasti v toto: budeme další náš postup vůči Maďarsku a naše vztahy k němu upravovat výlučně podle činů Maďarska.

S VATIKÁNEM přikročili jsme k ustanovení řádných diplomatických zástupců, a to jmenováním našeho vyslance v Římě a internuncia Msgr Rittera v Praze. Můžeme proto očekávat, že naše jednání o vyřízení všech otevřených otázek církevně-politických bude nyní rychleji pokračovati. Podařilo se již vyšetřiti několik důležitých otázek, jako obsazení arcibiskupství pražského a biskupství brněnského a novou úpravu pravomoci nad diecésí litoměřickou.

Čekají nás však otázky ještě daleko pro nás důležitější: konečná úprava církevně-politických poměrů na Slovensku, zejména zřízení církevní pravomoci, zcela nezávislé na církevních provinciích maďarských. Musíme tu trvati na tom, aby všechna dosavadní provisoria byla nahrazena řešením definitivním, zejména zřízením řádné

církevní provincie na Slovensku a západoslovenského biskupství. Je k tomu nyní, po sjednání mírových smluv, již čas.

Jsme při tom ochotni postupovati při jednáních o tyto i jiné dosud nevyřešené otázky podle zásad naší dohody s Vatikánem, modu vivendi z roku 1928, který i nadále pokládáme za politickou základnu, na které chceme budovati svůj poměr k Svatému stolci, a doufáme, že najdeme u něho plné pochopení pro tuto svoji snahu, která je vedena nejen zájmem státu, ale i církve katolické samé.

Uzavření a podepsání KULTURNÍ dohody s Belgií není jediným počinem naší zahraniční politiky, směřující k rozšíření a prohloubení našich styků také na poli kulturním. Ke smlouvě s Francií, která byla v květnu minulého roku v Paříži podepsána, a k zmíněné smlouvě s Belgií připojíme brzy kulturní dohodu s Anglií, která je připravena k podpisu, a také smlouva s Polskem, jejíž text byl vypracován společným jednáním československo-polským už v únoru minulého roku a která, jak doufáme, bude moci být nyní velmi brzy schválena a podepsána. Jednání o kulturní dohodu s Jugoslavií a také s Bulharskem jsou už ve velmi pokročilém stadiu a skončí co nevidět parafováním textů. Naše úřady zastupitelské, stejně jako náš úřad ústřední, starají se ve shodě s jinými resorty, zejména s ministerstvem školství a s ministerstvem informací, aby sjednávané kulturní dohody nezůstávaly mrtvou literou, ale měly co nejbohatší náplň. Naše kulturní styky se Západem a Východem se stále rozrůstají. Svědčí o tom také celá řada mezinárodních schůzek a sjezdů, konaných v Praze, kde si podávají ruce k spolupráci demokratické ženy a mládež z celého světa, odborníci a vědci všeho druhu - odboráři, umělci, intelektuálové, pedagogové i sportovci. Takový široký zájem světový nás těší, ale i zavazuje.

Využití zde navázaných styků má pro rozvoj našeho státu velký význam. Je v tom také kus práce organizační i meritorní, jež nese ovoce a obohacení ideové.

K zájmu o naši kulturu druží se neméně živý zájem o vývoj našich nových poměrů hospodářských a politických. V rámci působ-

nosti zahraničního ministerstva a zastupitelských úřadů snažíme se všemožně zájem tento uspokojiti všemi formami objektivní služby informační a propagační. Jsou to někdy úkoly nemalé a kladou na naše úřednictvo velké požadavky. Vidíme již dnes, co znamená na př. zmoci propagačně takový úkol, jako je příští sokolský slet, správné informování o dvouletce, našich potřebách vnitřních i vnějších a o našem vývoji novými směry. Při provádění tohoto úkolu je žádoucí, aby všechny příslušné orgány a činitelé koordinovali a účelně semkli svoje úsilí.

ORGANISACE SPOJENÝCH NÁRODŮ

Nemohu zde podrobně rozbírat činnost, kterou rozvíjela během posledních dvanácti měsíců ORGANISACE SPOJENÝCH NÁRODŮ ve všech svých oborech. Proto se pokusím podati jen stručnou charakteristiku činnosti tří z jejích hlavních orgánů, t. j. Valného shromáždění, Rady bezpečnosti a Hospodářské a sociální rady.

Rada bezpečnosti, která permanentně zasedá v sídle Spojených národů, má podle charty Spojených národů základní odpovědnost za zachování mezinárodního míru a bezpečnosti. Plníc tento úkol, jednala Rada bezpečnosti o řadě konkrétních politických otázek, z nichž zvláště jmenuji otázku Frankova Španělska, případy řecké, dále to byl případ indonéský a otázka zaminování korfské úžiny. Rada bezpečnosti také rozhodovala o žádostech států o přijetí do Spojených národů a Valnému shromáždění doporučila Afganistan, Island a Švédsko, které pak byly Valným shromážděním jednomyslně přijaty.

Atomová komise, kterou zřídilo Valné shromáždění loni v lednu a v níž jsou zástupci všech jedenácti členů Rady plus Kanady, předložila po ročním jednání Radě bezpečnosti svou zprávu o tom, jak zajistiti atomovou energii jen pro mírové účely a jak účinně zabrániti jejímu zneužití jako zbraně hromadného ničení. Zdá se, že se obě hlediska, americké, formulované jako t. zv. Baruchův plán, a hledisko sovětské, značně sblížila.

Velmi užitečnou práci vykonala osmnáctičlenná Hospodářská a sociální rada, která se 28. února sešla k svému čtvrtému zasedání, na němž byl za místopředsedu zvolen náš stálý delegát u Spojených národů. Československo je členem Hospodářské a sociální rady do

konce tohoto roku. Představu o její činnosti dá nejlépe letmý výpočet nejdůležitějších otázek, které probírala ve svém plenu i ve výborech. Jsou to v první řadě naléhavé otázky, souvisící s poválečnými poměry, jako obnova hospodářského života v zemích zpustošených válkou, problém uprchlíků a přemístěných, pokračování v různých oborech hospodářské a sociální činnosti, kterou dosud provozovala UNRRA - zejména jde o pokračování v mezinárodní pomoci pro děti - a jiné otázky. Mimo to projednala Hospodářská a sociální rada úpravu poměrů mezi Spojenými národy a zvláštními orgány, jako je mezinárodní organizace práce, Organizace pro výchovu, vědu a osvětu - UNESCO - Organizace pro výživu a zemědělství - FAO, a poměr mezi Spojenými národy a organizacemi mimovládními, pokud se hlásí o spolupráci, z nichž nejvýznamnější je Světová odborová federace, v níž je Československo zastoupeno Ústřední radou odborů.

Pod záštitou Rady byl vypracován status Mezinárodní zdravotní organizace, jejímž členem se stane i Československo.

Vrcholný orgán Spojených národů, Valné shromáždění, zasedal v Novém Yorku od října do prosince. Největším jeho úspěchem bylo, podle názoru mého a mnoha jiných, to, že svými konečnými výsledky utvrdilo uvolnění mezinárodního napětí, které tak tíživě leželo na pařížské mírové konferenci a hrozilo i v počátečním stadiu zasedání Valného shromáždění. Napětí bylo v New Yorku rozptýleno, když došlo k dohodě na poradách Velké čtyřky, která současně tam rozhodovala o konečném znění mírových smluv s německými satelity. Tento vývoj, celým Valným shromážděním radostně uvítaný, jasně ukázal, co znamená pro mezinárodní politiku shoda velmocí. To, že se zlepšila vzájemná důvěra mezi nimi, umožnilo aspoň zásadně rozřešit kardinální otázku úpravy a snížení zbrojení, v níž se došlo po vzájemných koncesích k jednomyslnému usnesení. Příspěvek Sovětského svazu k tomuto výsledku - za osobní účasti Molotova ve Valném shromáždění - byl zvláště význačný, a bylo to s uznáním ostatními delegacemi kvitováno. Jde ovšem jen o za-

čátek, ale doufejme, že snaha po dohodě bude pokračovati i v Radě bezpečnosti, kterou Valné shromáždění pověřilo vypracováním návrhů na kontrolu atomové energie a obecnou úpravou zbrojení. Rada bezpečnosti se věci již zabývá.

Shoda velmocí se účinně projevila i v otázce Frankova Španělska. Všechny hlasovaly pro resoluci, kterou se Španělsko vylučuje z členství mezinárodních vládních organizací, pokud pracují se Spojenými národy. Dále se členové Spojených národů resolucí vyzývají, aby odvolali z Madridu své velvyslance a vyslance, a konečně se pověřuje Rada, aby uvažovala, co třeba podniknouti pro nápravu situace, kdyby v rozumné době ve Španělsku nedošlo ke změně.

Nejdiskutovanější politickou otázkou bylo t. zv. veto. Ač Sovětský svaz a s ním řada států, zvláště všechny státy slovanské, hlasovaly proti konečné resoluci, je výsledek vlastně úspěchem, předně v tom, že byly zamítnuty radikální náměty, aby bylo veto zrušeno, t. j., aby byla opuštěna zásada jednomyslnosti velmocí při hlasování v Radě bezpečnosti; za druhé v tom, že se všechny velmoci v rozpravě vyslovily pro plnou platnost zásady jednomyslnosti, alespoň pro přítomnou dobu.

Z hospodářských otázek probralo Valné shromáždění obšírný materiál, který připravila Hospodářská a sociální rada a jehož hlavní body jsem již uvedl v programu této Rady.

Pokud jde o t. zv. nesamosprávná území, Valné shromáždění schválilo několik úmluv, jimiž se podrobují poručenské soustavě Spojených národů některá území, která byla dosud ve správě Velké Britannie, Francie, Belgie, Austrálie a Nového Zélandu, jako mandáty Společnosti národů. Valné shromáždění zároveň ustavilo Poručenskou radu, jakožto poslední hlavní orgán Spojených národů.

Důležitým bodem jednání Valného shromáždění bylo ovšem také schválení rozpočtů Spojených národů, a to dodatečně rozpočtu za rok 1946 ve výši 19 milionů dolarů a na rok 1947 v částce 27 a tři čtvrtin milionů dolarů. Výše rezervního fondu Spojených národů byla určena na 20 milionů dolarů. Československý podíl na rozpo-

čtu za letošek a na rezervním fondu činí 0,9%. Dosáhli jsme tak značného snížení, poněvadž náš původní příspěvek činil 1,447%.

Z právních otázek stojí za zmínku resoluce, kterou se prohlašuje za mezinárodní zločin t. zv. lidovražda, což znamená soustavné vyvražďování národních, plemenných a náboženských skupin, jak to prováděli nacisté. Dále uvádím resoluci, kterou se potvrzují zásady norimberské charty o stíhání válečných zločinců.

Velmi důležité pro další vývoj Spojených národů bylo rozhodnutí Valného shromáždění o tom, že definitivní sídlo Organizace bude v New Yorku.

Toto je jen letmý výběr z daleko rozsáhlejšího programu, který absolvovalo Valné shromáždění, a to v 34 schůzích plenárních, které brilantně řídil jeho předseda, náš nedávný milý host, P. H. Spaak - a v nesčetných schůzích komisí, podkomisí a komitétů. Ujišťuji vás, že naše málo početná delegace byla více než naplno zaměstnána, což mi dosvědčí přítel Vlado Clementis, který nás pilně a účinně zastupoval v politické komisi a jejích podkomisích. Pokládám za svou povinnost, abych tu poděkoval za obětavou práci i ostatním našim delegátům a jejich spolupracovníkům.

Při té příležitosti chci zároveň vzpomenouti, že jsme udržovali v linii naší obecné zahraniční politiky stálé styky se všemi delegacemi, s nimiž nás podle povahy otázek pojily společné názory a zájmy; s delegacemi velmocí v první řadě a zvláště pak s delegací Sovětského svazu a ostatních slovanských států.

Dříve než uzavřu kapitolu o Spojených národech, chtěl bych krátce odpovědět na otázku, zda organizace Spojených národů je instituce prospěšná a životná. Bez váhání pravím ano a dodávám, že je to instituce nezbytná pro mír a pokrok ve světě.

Z toho všeho vyplývá pro Československo povinná účast při jednáních mezinárodních, jejichž úkolem je poválečné uspořádání světového hospodářství, jako je na příklad MEZINÁRODNÍ ORGANISACE OBCHODNÍ a jiné. O zásadách této organizace se jednalo na poradách Přípravného výboru v Londýně na podzim minulého roku a bude se pokračovat v dubnu v Ženevě. V rámci této zamýšlené mezinárodní konference o obchodě a zaměstnanosti chceme uplatnit naše celně-tarifní požadavky, o nichž se bude jednat se 17 státy. Žádáme-li odstranění celních překážek od jiných zemí, nemůžeme pochopitelně sami činit překážky ke škodě jiných států, s nimiž obchodujeme. Proto jsme pro postupné odstraňování těchto překážek, ovšem za předpokladu, že bude při tom brán zřetel na některé naše zvláštní poměry. Československo však i při svém velkém zájmu o obchod s ostatními 17 pozvanými státy nesmělo zapomenouti na to, že skoro dvě třetiny jeho zahraničního obchodu se uskutečňovaly se státy, které se dosud jednání nezúčastnily a které mohou být v poměru k zamýšlené mezinárodní obchodní organizaci tak zvanými nečlenskými státy. Musíme mít též na zřeteli i tu okolnost, že naše válkou a okupací poškozené hospodářství potřebuje ještě nějaký čas k přechodu do hospodářství mírového.

Pokud jde o DOHODY S JEDNOTLIVÝMI STÁTY, neustálenost mezinárodní hospodářské situace nedovoluje ještě uzavřít dlouhodobé smlouvy platné několik let. Přece však se poměry podstatně zlepšují a naše hospodářsko-politická činnost je velmi čilá a stále se zvětšuje. Se SOVĚTSKÝM SVAZEM byla uzavřena dohoda o vzájemné výměně zboží na dobu jednoho roku, která se však může automaticky prodlužovati. V rámci této dohody došlo

k značné výměně zboží, takže Sovětský svaz je naším největším dovozcem a ve vývoze je na druhém místě. Je naděje, že v dohledné době uzavřeme místo obchodní smlouvy z roku 1935 novou obchodní a plavební dohodu.

Náš hospodářský styk s USA se v roce 1946 zvolna zvětšoval, ale nedosáhl ještě takového významu a rozsahu, jaký měl v předválečných letech. Od USA jsme dostali úvěr 20 milionů dolarů na nákup bavlny a 2 miliony na nákup tabáku. Jak je známo, úvěr 50 milionů dolarů na nákup tak zvaných válečných přebytků nám byl zastaven a mohli jsme z něho nakoupit jen asi za 8 milionů dolarů zboží. Před konečným uspořádáním je záležitost náhrady nároků, které mají naši občané v západních Čechách z nebojové činnosti armády Spojených států.

U MEZINÁRODNÍ BANKY pro obnovu a rozvoj se ucházíme o větší úvěr, který by nám umožnil rychlejší znovuvybudování našeho válkou poškozeného hospodářství a ulehčil úkoly naší dvouletce.

Dohodli jsme se s příslušnými představiteli SPOJENÝCH STÁTŮ, že v krátké době uzavřeme novou obchodní smlouvu a doufáme, že i ta přispěje k zvýšení našich hospodářských vztahů k Spojeným státům tak, jak by to bylo žádoucí.

Naše hospodářské styky s VELKOU BRITANIÍ se vyvíjejí zcela slibně. Byl nám umožněn dovoz různého zboží tím, že Velká Britannie nám poskytla úvěr 5 milionů liber a později dva a půl milionu liber na nákup přebytečného válečného materiálu. Slibně se vyvíjí i náš vývoz do Velké Britannie, a to i takových druhů zboží, které jsme předtím nevyváželi. Obchod s Kanadou je obdobně oživen kanadským úvěrem, jenž byl v podstatě ujednán už naší vládou v emigraci. Jde o částku 19 milionů dolarů.

Jinak náš VÝVOZ DO DOMINIÍ a britských osad je dosud brzděn různými dovozními omezeními, avšak doufáme, že postupně i tu dosáhneme zlepšení, jak se to už v posledních týdnech začalo projevovat v obchodních stycích s Australií a Novým Zélandem.

Poměrně uspokojivě se vyvíjí obchodní styk s Francií a těžkosti technického rázu, které se vyskytují, jsou odstraňovány periodicky jednáními smíšených komisí. V posledních měsících byla uzavřena celá řada dohod s různými státy, jako s Nizozemím, Belgií, Uruguayí severskými státy, Švýcarskem, jakož i s celou řadou jiných států, s nimiž máme vesměs dobré přátelské styky.

Poměrně velmi příznivě se vyvíjejí naše hospodářské styky se státy BLÍZKÉHO VÝCHODU A DALEKÉHO VÝCHODU. Ve všech zemích je velký zájem o naše zboží a naše výrobky a obchodní morálka našich vývozců si v těchto dalekých zemích získaly dobré jméno a bude záležet na nich, aby si je udržely. Naše obchodní dohody byly přizpůsobeny novým poměrům a obnoveny až na některé státy, jako Syrie, Libanon, Irak, s nimiž byl však obchodní styk též navázán. V minulém roku činil náš vývoz do zemí Blízkého a Dalekého Východu asi 700 milionů Kčs, dovoz asi 350 milionů Kčs. Největší výměnu zboží máme z východních zemí s Tureckem a Egyptem. Je potěšitelné, že přes velké transportní těžkosti vyvezli jsme v minulém roce skoro za 40 milionů Kčs zboží do Číny a za 45 milionů Kčs do britské Indie. Můžeme očekávat, že v tomto roce budou naše styky s východními zeměmi ještě o mnoho větší a brzy překročí i předválečný rozsah.

Zvlášť velký důraz klademe na prohloubení hospodářských styků s menšími sousedy, jakož i se státy JIŽNÍ A JIHOVÝCHODNÍ EVROPY. Bohužel tyto styky narážejí často na veliké těžkosti, vyplývající hlavně z té okolnosti, že tyto státy byly válkou poškozeny tak jako my, anebo ještě ve větším rozsahu, jsou nyní zchudlé a často nemůžeme najít za náš vývoz do těchto zemí potřebnou protipoložku pro svůj dovoz. Ačkoli jsme sami chudí, poskytujeme pomoc tam, kde je potřebná a kde pomoci můžeme, neboť jsme si vědomi toho, že hospodářské styky jsou základem pro upevnění ostatních vztahů. Tak na příklad jsme poskytli hospodářskou pomoc Rumunsku, Bulharsku a Jugoslavii; vyvezli jsme cenné potraviny do Rakouska a Německa. I Maďarsku jsme poskytli pomoc tím, že jsme prodlou-

žili lhůtu reparačního plnění ze šesti na osm let. S Polskem a Jugoslavií jsou v běhu jednání a doufáme, že se v každém směru úspěšně skončí.

Před velký problém nás staví OTÁZKA DOPRAVY, která je pro nás jako vnitrozemní stát životně důležitá. Za přepravu se často od nás požaduje zboží, kterého máme sami nedostatek, anebo hodnotné devisy. Spojenci nám byli hlavně při transitu z mořských přístavů hodně nápomocni v minulosti, a i když se nyní vyskytují různé těžkosti, doufáme, že s jejich pomocí vyřešíme si pro budoucnost uspokojivě tyto otázky. Jako osudoví sousedi Německa máme v rámci svých potřeb zájem na obchodním styku s ním. I když nemáme námitek proti tomu, aby německé hospodářství bylo v rozumných mezích obnoveno, nemůžeme dopustit, aby se tak stalo na úkor našich hospodářských potřeb. V lednu se vedla jednání se spojeným pásmem britsko-americkým a tato jednání budou ještě obnovena během března. Německo je naší transitzní cestou pro styk se státy západní a severozápadní Evropy a do značné míry se zámořím. Snažíme se navázat hospodářská jednání i se sovětským pásmem.

Pokud jde o dopravu vodní, poměrně nejlépe funguje na řece Labi. Z našich během války zavlčených vozidel nám Sovětský svaz část už uvolnil a o uvolnění ostatních jsou v běhu jednání. Taktéž vláda USA dala zásadní souhlas k uvolnění našich plavidel na horním Dunaji. Nevyřešena je dosud otázka našich plavidel, počtem asi 102, na řece Odře. O uvolnění se vedou jednání s Polskem a SSSR.

V letecké dopravě Československo provedlo ratifikaci mezinárodní konvence, jejíž zásady se uplatňují ve všech bilaterálních smlouvách. V těchto bilaterálních smlouvách uplatňujeme s úspěchem náš požadavek, aby se Praha stala centrem evropských leteckých spojů. Hlavním úkolem blízké budoucnosti bude navázat pravidelné letecké spojení se zeměmi Blízkého a Dalekého Východu. Slibným počátkem bylo uzavření letecké dohody s Tureckem.

Naše hospodářské styky s cizinou jsou často ovlivňovány i otázkou náhrady za ZNÁRODNĚNÝ MAJETEK. Rozumná cizina uznává naše právo provést sociální a hospodářské reformy v našem státě, a to hlavně s ohledem na naši zvláštní situaci, do níž jsme se dostali následkem nepřátelské okupace, drancování a uchvacování našich hodnot okupanty. Cizina však požaduje od nás, což je přirozené, náhradu za znárodněný majetek. Ministerstvo zahraničních věcí ujistilo cizozemské zájemce, že v rámci platných zákonů náš stát bez průtahů hodlá uspokojit oprávněné nároky cizích věřitelů. Při ministerstvu financí je od prosince zřízena pro tyto otázky zvláštní komise. Celý komplex otázek odškodnění za znárodněný majetek byl už vyřešen dohodou se Švýcarskem, která bude co nejdříve předložena ústavnímu projednání. Doufáme, že co nejdříve dojde k vyřešení těchto otázek i se Spojenými státy na základě memoranda a jednání, která jsme s vládou USA vedli. Potom zajisté přestanou nepříznivé kritiky, které byly často neodůvodněně rozšiřovány, hlavně našimi bývalými občany. Myslím, že co nejdříve budou vyřešeny tyto otázky i v poměru k jiným státům, s nimiž vedeme předběžné jednání, jako s Velkou Británií, Francií, Holandskem, Belgií, Švédskem a Norskem. Praktické provádění dohod, které hodláme uzavřít, může narážet na technické potíže, ale můžeme dát ujištění, že oprávněné nároky chceme bez průtahů uspokojit. Očekáváme, že cizina přijme s porozuměním náš postup a že nám poskytne ulehčení při našem zahraničním obchodu a při získávání potřebných platebních možností. Jedině prostřednictvím našeho vývozu ovšem můžeme získati prostředky k placení - a vyvážet budeme moci, jakmile se budeme moci navrátit k vývozu našeho typického zboží.

Naše hospodářská politika vykazuje přes velké potíže poválečné nesporné úspěchy. Bude záležet na nás doma, abychom dobré jméno, které v cizině máme, zvýšenou produkcí udrželi. Myslím nejen na produkci kvantitativní, ale i kvalitativní. Na světových trzích trvá stále ještě hlad po zboží všeho druhu, avšak co nejdříve počne boj

o trhy. Musíme pracovat tak, abychom byli schopni soutěže nejen ve výrobě, ale i v obchodě.

Také bych se rád zmínil o tom, jak důležité je, abychom v naší hospodářské politice navenek pracovali cílevědomě a soustředěně. Byla by na místě radikálnější koordinace ve styku s cizinou tak, aby se naše akce netříštily, aby se neplýtvalo energií při cestách do ciziny a více využilo aparátů již existujících.

RESTITUCE A REPARACE

V oboru REPARACÍ Z NĚMECKA pochodilo Československo až dosud relativně dobře. Dostalo vše, oč žádalo. Jestliže přesto výsledky, jichž jsme dosáhli, mohou se zdáti příliš skrovné, jest to vinou celkového počtu závodů, jež v západních okupačních zónách byly až dosud dány Kontrolní radou k dispozici na reparace. Za 1700 továren již před rokem označených za vhodné pro reparace bylo dáno Mezinárodní reparační agencii v Bruselu k dispozici pouze as 80, z nichž dosud bylo rozděleno 55. Vedle toho byly dány na reparace ještě jednotlivé stroje v britské zóně. Celkovou hodnotu až dosud nám přidělených strojů možno odhadnouti částkou 15.2 milionů předválečných marek.

Při uplatňování reparačních nároků klademe váhu na výběr co nejvhodnějších objektů pro naše hospodářství se zvláštním zřetelem na dvouletku. Tak již při prvním přidělu přiřčena nám byla celá továrna Waldricha v Siegenu, jež spolu se stroji z továrny Haniel a Lueg umožní nám značnou soběstačnost ve výrobě těžkých obráběcích strojů. Obdrželi jsme dále továrnu Fritz Müller v Esslingen, o kterou projevil zájem náš průmysl chemický. Většina těchto přidělených strojů již byla také skutečně do Československa dovezena. Až do poloviny února došlo celkem 10 transportů, celkem 173 vagonů s nákladem skoro 300 strojů.

Také při dalším přidělu obdrželi jsme řadu cenných strojů hlavně ze dvou velkých továren na motory (Bayerische Motorenwerke) a při třetím přidělu stroje ze dvou chemických továren (Hess Lichtenau a Eberhausen), jež znamenají cenný přínos pro náš průmysl chemický.

Do budoucna nejsou vyhlídky reparací pro nás bohužel příliš

povzbuzující. Velmocem záleží na rychlé obnově německého hospodářství, a toto není prý slučitelné s politikou odbourávání německého průmyslu.

Ze západních zón zůstanou však v reparacích stroje a zařízení z továren čistě válečných. Pařížská reparační dohoda nestanovila ani výši, ani dobu trvání reparací. Očekává se, že na MOSKEVSKÉ KONFERENCI dojde k revisi celé reparační otázky a stanoví se nový způsob placení reparací, na př. ve formě uhlí, surovin a jiného zboží z běžné výroby. My zastáváme stanovisko, že odškodnění a hospodářská obnova obětí Německa mají míti přednost před obnovou Německa samotného. V jeho hospodářské obnově skrývá se nebezpečí vzniku nového válečného potenciálu Německa.

Pokud se týče REPARACÍ Z MAĎARSKA, tyto stanoveny byly v dohodě mezi námi a Maďarskem ze 6. dubna 1946. Její provádění přísluší zvláštní komisi při ministerstvu zahraničního obchodu. Při ministerstvu zahraničních věcí byla zřízena Ústřední reparační a restituční komise, která bude řešiti všechny zásadní otázky reparací z Maďarska a Německa.

Zvláštní pozornost věnujeme také otázce TECHNICKÉHO BĀDÁNÍ o německých vynálezech a výrobních postupech. V dohodě s příslušnými spojeneckými orgány západních okupačních zón vyslali jsme do německých závodů již několik desítek odborníků, pověřených zmíněnými úkoly. Informace takto získané mají pochopitelně pro náš průmysl nesmírnou cenu.

Velmi důležitou složkou reparací jest OTÁZKA NĚMECKÉHO ZAHRANIČNÍHO MAJETKU kategorie A reparací podle pařížské reparační dohody, v níž nám je vyhrazena kvota 3%. Podle této dohody musí spojenecké vlády zadržeti německý nepřátelský majetek na svém území, a hodnota tohoto majetku bude odečtena od jejich podílu na reparacích. Dodati dlužno, že pod pojem německého majetku na našem území spadá pouze říšskoněmecký majetek. Soupis na našem území se koná.

RESTITUCE:

Za okupace odvezli Němci z Československa do Německa i do různých okupovaných zemí velmi značný a početný majetek československý, jehož podstatnou část činily stroje a strojní zařízení. Způsob zavlčení byl buď loupež, rekvisice nebo násilný prodej, jemuž se dávala někdy i legální forma, ač ve skutečnosti se československému hospodářství za takto dodané hodnotné statky nedostalo jako kompensace žádné skutečné kupní hodnoty.

Ministerstvo zahraničních věcí zřídilo pro agendu restituční zvláštní oddělení, které ve spolupráci s příslušnými resorty, zejména s ministerstvem průmyslu, ústředními svazy a Fondem národní obnovy, organisuje a provádí pátrání a restituci zavlčených předmětů. V Německu pracují restituční misse v pásmu americkém, britském a francouzském. Restitucemi v pásmu sovětském se zabývá československá vojenská misse v Berlíně. V Polsku máme československou revindikační komisi ve Varšavě, na podkladě zvláštního ujednání s Polskem. V ostatních zemích vyřizují restituce československé zastupitelské úřady.

Restituční řízení se vykonává na základě zvláštních přihlášek, jichž došlo na 3.000, v celkové hodnotě přes 2 miliardy Kčs.

Vedle přímých restitučních přihlášek používáme k restitučnímu řízení také soupisu zavlčeného majetku, prováděného okupačními úřady spojeneckými v Německu.

S organisací restitučních prací a s jejím praktickým prováděním bylo započato v březnu 1946 a bylo dosaženo již nyní kladných výsledků. Jde hlavně o stroje a strojní zařízení, auta, textilie, koberce, kůže, obuv, psací stroje, cisternové vozy, úzkokolejné lokomotivy, platinu, meteorologické záznamy, jablonecké zboží, 25 lodí z americké zony v Německu, 13 lodí z Rakouska, válečný materiál atd.

Restituce zvonů přinesla velké zásilky zvonů v celkové váze přes 130.000 kg.

Z kulturního majetku byla restituována řada historických a uměleckých předmětů.

REPATRIACE A REEMIGRACE

V otázkách REPATRIAČNÍCH A REEMIGRAČNÍCH postoupili jsme v posledním roce o značný krok kupředu.

Naše repatriační misse v cizině byly po skončené repatriaci téměř již všechny zrušeny. Zřízením naší vojenské misse v Německu jest nám umožněno i tam přenést práci těchto missí na úřady zastupitelské, z nichž se generální konsuláty v Hamburku a v Mnichově právě ujímají činnosti.

Také cizí repatriační misse v Československu, počtem 35, zřízené nejen pro repatriaci cizinců od nás a repatriaci transitní, dokončují svou činnost a postupně odcházejí.

V minulém roce jsme začali s organisovaným přestěhováním krajanů z ciziny do vlasti. První smlouva, která byla o tom sjednána, jest smlouva se Sovětským svazem, podepsaná v Moskvě 10. července 1946. Ve smlouvě té vyšel nám Sovětský svaz dalekosáhle vstříc, umožniv návrat 33.000 Čechů z Volyňska, z nichž mnozí byli v řadách naší osvobozenké armády. Osídlení těchto krajanů zemědělsky vyspělých znamená veliký přínos k výstavbě našeho pohraničí. Smlouva se týká též Slováků a navzájem umožňuje návrat Ukrajinců, Rusů a Bělorusů z Československa do SSSR. Transporty s obou stran jsou v chodu a jsou řízeny smíšenou komisí československo-sovětskou v Moskvě a příslušnými místními missemi na Volyňsku a v Československu.

Druhou úmluvou tohoto rázu jest dohoda o přestěhování Čechů a Slováků z Rumunska. Naše misse v Cradea začala již s transporty krajanů, z největší části Slováků. Také s Jugoslavií a Bulharskem vyjednáváme o návrat našich krajanů.

Bohužel naše vlast nemá s dostatek orné půdy, aby mohla umís-

titi všechny naše krajany-zemědělce v cizině usedlé. Vracejí se tedy ponejvíce jen živnostníci a bezzemci, dělníci a inteligence.

Podle možnosti přijali jsme mnohé krajany z Rakouska, Francie, Belgie, Německa a Polska. U krajanů vídeňských objevily se potíže s jejich umístěním ve vlasti, jelikož jsou to vesměs řemeslníci a počet živností jest u nás omezen.

Také ze zámoří hlásí se nám krajané k návratu do vlasti.

Jest dojemný tento silný hlas domova, který u krajanů mnohde ani po staletích neutuchá, jak tomu příklad dávají krajané z Polska, potomci pobělohorských vyhnanců.

Nicméně při vši naší snaze bude nutno počítati s tím, že se nám nezdaří splniti přání všech krajanů z ciziny po návratu do vlasti. Budeme míti i nadále důležitou a ne malou větev národa českého i slovenského za hranicemi, čítající stále ještě asi osminu všech Čechů a skoro třetinu všech Slováků.

Ministerstvo zahraničních věcí neopomene jim věnovati zvýšenou pozornost, kterou si zaslouží pro vzornou pomoc, se kterou přispívali své staré vlasti v době nebezpečí, poroby a války.

Nedostatek pracovních sil rukodělných, který se objevil v zemědělství, hornictví, ve stavebním průmyslu a v pomocných odvětvích pracovních v průmyslu i v živnostech, přiměl nás k tomu, že jsme hledali pracovní síly za hranicemi.

Uzavřeli jsme dvě úmluvy o nájmu pracovních sil, s Bulharskem o zemědělských dělnících a s Itálií o dělnících zemědělských i průmyslových. Bulharští dělníci již k nám jezdí a dobře se osvědčují a o transportu italských se právě jedná.

BUDOVÁNÍ ČESKOSLOVENSKÉ ZAHRANIČNÍ SLUŽBY V CIZINĚ

Při organisování čs. zahraniční služby v cizině má ministerstvo zahraničních věcí na zřeteli takové znovuvybudování sítě československých zastupitelských úřadů, které by odpovídalo jak nynějším zahraničně-politickým poměrům nové lidově demokratické Československé republiky, tak i jejím úkolům poválečným.

Při budování sítě skutečných zastupitelských úřadů byl vzat v úvahu počet zastupitelských úřadů v cizině podle stavu 1. ledna 1938. Toto datum je východiskem, ježto ke zrušení některých zastupitelských úřadů bylo přikročeno během roku 1938 vlivem politických událostí. Ke dni 1. ledna 1938 bylo v činnosti 85 skutečných zastupitelských úřadů a 138 honorárních zastupitelských úřadů.

Usnesením vlády v Londýně byla zřízena vyslanectví v Quitu - Ecuador, v Ottawě a v Oslu. Pro Addis Abbebu byl prozatím akreditován československý vyslanec v Káhiře, a v Beyruthu - Syrie-Libanon odevzdal titulář pověřovací listiny v poslední době. Dále byla usnesením československé londýnské vlády přeměněna vyslanectví v Chungkingu - nyní v Nankingu, v Londýně, v Moskvě a ve Washingtonu na *velvyslanectví*, a konsuláty v Kapském Městě a v Londýně přeměněny na *generální* konsuláty a zřízena Čs. informační služba v New Yorku a Čs. hospodářská služba v USA, v New Yorku.

V DOBĚ ZNOVUZAHÁJENÍ ČINNOSTI ministerstva zahraničních věcí v Praze v květnu 1945 bylo v činnosti:

- 4 velvyslanectví,
- 23 vyslanectví,
- 8 generálních konsulátů,
- 8 konsulátů

- a 2 jiné zastupitelské úřady (Československá informační služba v New Yorku a Československá hospodářská služba v USA v New Yorku),

tedy celkem 45 skutečných zastupitelských úřadů
jakož i 44 honorárních konsulárních úřadů.

Po zahájení činnosti ministerstva zahraničních věcí v květnu 1945 byla

vyslanectví v Paříži a v Bělehradě přeměněna na velvyslanectví, konsuláty v Lublani a v Casablance povýšeny na generální konsuláty,

zřízeny nové generální konsuláty v Amsterodamu (již v činnosti) a ve Wellingtonu (Nový Zéland),

zřízen Úřad československého delegáta při Organizaci Spojených národů v New Yorku a Úřad delegáta Československé republiky při mezispojenecké reparační agencii v Bruselu,

zřízeny Úřad československého delegáta při spojenecké Kontrolní komisi v Budapešti, Úřad československého zmocněnce ve Vídni, Úřad delegáta vlády Československé republiky v Bukurešti, Československá misse při Spojenecké kontrolní radě v Berlíně, Československá misse pro restituce do Československa v Hoechstu a Československá misse pro restituce a reparace v Oeynhausenu, přemístěná později do Bad Salzflenu;

Československá informační služba v New Yorku a Československá hospodářská služba v USA v New Yorku byly jako samostatné úřady zrušeny a jejich agendu převzal generální konsulát v New Yorku;

Úřad československého delegáta v Bukurešti, dosavadní konsulát v Beyrutu a konsulát v Dublinu byly přeměněny na *vyslanectví*.

V době od května 1945 do dnešního dne *znovu zahájily* tedy činnost tyto československé zastupitelské úřady:

- a) velvyslanectví v Bělehradě,

vyslanectví v Kodani,

u Svatého stolce ve Vatikáně,

v Bukurešti,
v Sofii
a nedávno ve Vídni.

Nově zahájila činnost vyslanectví v Montevideu, v Dublině a v Beyrutu.

b) generální konsuláty v Lublani,
v Záhřebu,
v Curychu,
v Amsterdamu,
v Londýně,
v Hamburku,
v Baden-Badenu;

c) konsuláty v Miláně,
v Lille,
ve Štrasburku.

Stav československých skutečných zastupitelských úřadů k dnešnímu dni činí celkem 64 skutečných zastupitelských úřadů a 43 honorárních úřadů konsulárních.

Uvažuje se o zřízení diplomatických zastoupení v Albánii, Afganistanu, ve Finsku, v Iraku, v Syrii, v Habeši a v Řecku, které sem vyslalo již svého chargé d'affaires - a na znovuzřízení vyslanectví v Maďarsku. Kromě toho se uvažuje o dalším znovuoobsazení některých konsulárních úřadů v Německu, Jugoslavii, Brazílii a jinde.

Paní a pánové,

*skončil jsem výklad ministra zahraničních věcí, který je občas mluvčím všech šesti stran národní fronty. Myslím, že československá zahraniční politika za posledních dvanáct měsíců může vykázat kladné výsledky. To neznamena, že jsme docílili všeho, co jsme chtěli a mohli docílit. Republika Československá, už skoro stát Čechů a Slováků, má dosud ve světě dobré jméno. Je na nás, abychom je udrželi. Antisemitismus, tato nejpodlejší zbabělost, nemá a nesmí mít v naší zemi místa. Soci-
alisující stát, ale stát svobodných lidí. Stát nestranné justice a oprav-
dové demokracie. ANI OPONA, ANI MOST, ALE ČLÁNEK DEMO-
KRATICKÉHO ŘETĚZU, KTERÝ OBEPÍNÁ SVĚT A DRŽÍ TUTO
ZEMĚKOULI POHROMADĚ. Malá požehnaná země, velká a slavná
svou tradicí vítězící pravdy. Dokažme sami sobě úspěšnou dvouletkou,
že jsme zajedno v plnění povinnosti, odkázané nám těmi, kteří i za
vás, poslance ústavodárného Národního shromáždění, zemřeli s plnou
důvěrou v uhasínajících srdcích. Zůstaňme jim věrni a zůstaňme věrni
sami sobě a jejich ještě nenarozeným vnoučatům a pravnoučatům.*

Děkuji vám za trpělivost, s kterou jste mne vyslechli.

(Proneseno v plenu ústavodárného Národního shromáždění dne 20. března 1947)

Z Á V Ě R

Před zákonodárným shromážděním vydal jsem počet z naší práce v zahraniční politice za uplynulý rok. V onom, doufám, věčném přehledu nebylo možno dostatečně rozvést ani vyčíst veškerá fakta a všechny země, jichž se týkala - do detailů věcí vracíme se často při zprávách o jednáních s jednotlivými cizími státy. Nebylo však také možno rozvést ani stručně ideologický podklad naší celkové orientace.

Radil bych každému, kdo přemýšlí o problémech naší zahraniční politiky, aby to dělal s mapou v ruce - se světovou mapou v ruce. Mnozí jsou skoro hypnotisováni tiskem, radiem a všelijak jinak, že už dnes jsou dva světy - západní a východní - a pak jsme západní a východní na shromážděních, v úřadech a v rodinách. To je nezdravý zjev - obzvláště pro náš malý národ. Na mapě uvidíte, že svět má světové strany čtyři a že mimo západu a východu je také s e v e r a j i h. Naše spojení s mořem jde na sever a na jih a k němu připoután je obchodními cestami i celý náš hospodářský osud. Vodocestná politika udělovala směr politice v staré i nové době, a malé i velké státy a zeměna tyto lpí po staletí na svých vodocestných základnách.

Naše velké hospodářské poslání ve slovanském světě rozšiřované nejnověji tak zdárně Polskem a Bulharskem, zvýší jen naši dopravní aktivitu na sever a na jih. Není také konkrétnějšího symbolu pro tento směr než uskutečnění tříklaného kanálu na Moravě, jenž spojí Labe, Odru a Dunaj, a tedy Baltik a Atlantik s Černým mořem.

Na sever od nás, kudy jde naše přirozená cesta ven, leží říše asi ještě o 70 milionech dnes zatím zneškodněných a do bídy uvržených obyvatel, kterým je toto naše osudové spojení srdečně lhostejné. Ne-

měli a nemají kladného zájmu na našem vývoji, nebo spíše mají často zájem, aby nám ho ještě ztížili. Tento tlak ze severu byl nám tím tíživější, čím více se vyvíjel potenciál našeho průmyslu. Využít slušně vítězství nad Německem dosud nemůžeme vzhledem ke kontrole Spojenců a jejich různému nazírání na problém Německa - a tak jsme zatím přišli i o ty výhody, které jsme si od Německa dříve vydobyli. Nechceme budovati budoucnost našich nejdůležitějších dopravních tepen jedině na porážce našeho souseda - dáváme přednost tomu, domluvit se s ním sousedsky až - až - až - k tomu bude mít oprávněnou vládu. Předpokládáme ovšem, že budeme moci mít podíl na těch mezinárodních zárukách, které budou Německu stanoveny mírovou smlouvou.

Je třeba jednou provždy zničit tu historickou osu Berlín—Vídeň, na které se během našich dějin kroutily jako na rožni naše osudy. Je těžko si představit život v neustálém latentním nepřátelství, a přece tomu tak bylo po celých tisíc let. Naši sousedé ze severu se tedy nasmějí divit, máme-li k nim pořád určitou nedůvěru. Jedenáct invasí je jedenáct invasí, ty malé ani nepočítám. Vyhlásili tuhle sice ústy jednoho svého předáka, že odsunem Němců od nás považují vzájemný poměr za vyřešený a uznávají pohnutky, jež k němu vedly. Zbývá ještě, aby se tato slova uvedla opravdu ve skutek a aby potřeny byly interně v Německu veškeré pokusy - a je a bude jich nemálo - směřující k převratu v této otázce. Symptomy se už ukazují a někteří činitelé dělají si naděje na „Heim in die Tschechoslovakei“, když předtím jásavě šli „Heim ins Reich“ přes mrtvoly našich. Nemusíme snad nikomu dokazovat, že odhodlali-li jsme se k tak obrovskému úsilí vystěhovat tolik bývalých obyvatel - akci též pro nás v mnohém hospodářském ohledu tíživou - udělali jsme to proto, že považujeme toto řešení za definitivní jednou provždy.

Je proto pochopitelné, že sledujeme všechny fáze jednání o uspořádání věcí německých s napětím, ale také s klidem. Jsme všude na stráži tam, kde se jedná o odstranění všech zbylých elementů, které by znovu mohly učiniti z Německa ohnisko neklidu v Evropě. O odnaci-sování, převýchově a demilitarisaci nemáme zatím uspokojivého dojmu

a různé incidenty ve školství, administrativě, hospodářství a zásobování, věci, jež mají v rukou již sami Němci, ukazují, že tam není dosud dostatečná vnitřní snaha ke kladnému budování. Vidíme již z toho, že problém ústřední německé vlády i jako pomocného orgánu není jen otázkou čistě administrativní, jenž by pomáhal Spojencům k vybřednutí Německa z jeho bíd, ale že má již aspekt politický, používaný k zesílení a rozšíření německého vlivu.

Jsou některé ústřední orgány, které jsou již dnes nutností, na příklad: potřeba německého ústředního úřadu pro věci finanční a měnu je jasná. Má to přímý vliv na otázku plnění reparací a zapojení Německa do zahraničního obchodu. Pro nás to má ten bezprostřední význam, že by se ulehčilo našemu transitu, který dnes máme platit v dolarech (kterých nemáme).

Vzhledem k tomu, že v Německu ve všech čtyřech okupačních oblastech začíná se s odbouráváním spojenecké administrativy, jež v některých oborech, jako na příklad v zahraničním obchodu, průmyslu a dopravě, začne přecházet pomalu do rukou německých (ovšem pod kontrolou Spojenců), můžeme mluvit o končící první periodě okupace. Bilance za tu dobu u různých oblastí jsou různé, a to vždy charakteristické pro tu kterou velmoc. Je nesporné, že SSSR a Francie znají Německo dobře z vlastní zkušenosti a podle toho postupují. Britové a Američané, starostliví o hospodářskou obnovu Německa, ponechávají Němcům mnohem volnější ruku. Nejbližší budoucnost ukáže, zda jejich důvěra v tomto směru bude mít kladné výsledky.

V zemských ústavách německých, projednávaných či uzákoněných, zrcadlí se také porůznu politická, hospodářská a sociální dogmata té které okupační mocnosti. V západních okupačních pásmech byla to vcelku ústava výmarská, která byla vzorem zejména ve věcech hospodářských; to znamená, že se přibližuje systému soukromokapitalistickému, a připouští zestátnění jen ad hoc. Pouze v ustanoveních politických je liberálnější a pokrokovější. Postrádáme tam ustanovení o právech odsunutých Němců, kteří jsou nadále považováni za běžence bez národnosti. Ústavy v sovětském okupačním pásmu liší se

zcela od ústavy výmarské. Saská ústava na př. zavádí lidové referendum a hospodářská ustanovení jsou pokrokově socialisující.

Toto vše musíme velmi bedlivě a zblízka sledovat, i když stejně jako Belgie, Holandsko, Dánsko a Norsko neúčastníme se vojensky okupace Německa. Závisí na tom existenčně vývoj naší velmi důležité tepny dopravní a také bezpečnost naší republiky.

Dál na sever máme dobré přátele v severských státech. S Norskem jsme bojovali bok po boku a sblížili se víc než jindy v emigraci - do Dánska šly veškeré naše sympatie v jejich domácím odboji a Švédsku jsme vděční za podporu naší emigrace za války. K jejich kulturní tradici máme velmi blízko, jak to ukazují naše intenzivní kulturní a sportovní styky a severský životní standard byl nám vždy sympatický. Hospodářské styky byly vždy čilé a při obnovení našeho státu ještě vzrostly, díky doplňujícímu se charakteru naší vzájemné výroby. V dobách osloské konvence byli jsme si hospodářsky tak blízcí, že jsme se volným svazkem gentlemen agreementu cítili jak v rodině mezi spolupracujícími malými národy severu. S nimi, Holandskem, Belgií a Švýcarskem tvořili jsme jakýsi věnec kolem Německa, v němž jsme si dobře rozuměli. Doufám, že takováto hospodářská spolupráce znovu nastane, jakmile se jen trochu zlepši dopravní možnosti.

Naše spoje na jih vedou přes Rakousko a ústí v Terstu, - ale Rakousko není pro nás jen průchodním státem. Kdysi sbíhaly se tam nitky zestárlé monarchie a Vídeň měla si tehdy více vážit toho centrálního postavení, které na Dunaji zastávala. Není mnoho příkladů v dějinách, kdy centrální zeměpisná poloha tak významného hlavního města, jako byla Vídeň, upadla a rozdrobila se do menších zeměpisně méně výhodných posic. Proces šel dále a Rakousko upadlo anšlusem do role provincie. Na dně germánského moře, uvědomili si naši sousedé důkladně, že mohou být svébytným národem a jako k takovým vztahuje se k nim nyní naše poctivá snaha po spolupráci. Ta může být stálá, jen když bude oboustranná a nyní při budování je k tomu nová příležitost, jak také naznačil nedávno nastupující - po válce první - rakouský vyslanec v Praze.

Demokratické Rakousko je dalším článkem v řetězu, který váže se na další a umožňuje nám udržovat dále na jih evropskou solidaritu.

Značná část naší průmyslové gravitace musí na jih, jihozápad, jihovýchod a tu se naše cesty s Rakouskem často křížují.

Stačí několik hodin a jsme v Jugoslavii, Švýcařích nebo v Itálii. Bratři Jihoslované sami naznačují, že nehodlají žít se svými italskými sousedy ve stavu vyčerpávajících anachronismů a navázali již diplomatické styky a zájezdy hledí se překlenout rozpory. Těžce se snášejí jen přítomnost politisující emigrace na půdě italské, která není jen Itálie samé.

Naše styky s demokratickou Itálií se slibně navazují a rozvíjejí - máme pro to mnohé důvody hospodářské, jež obapolně přispějí k zlepšení výroby i výživy v obou zemích. Jakmile bude možno upevnit řádně poměr měnový, nastane ještě další rozvíjení a hospodářské upevnění styků. O navázání našich kulturních styků přerванých fašismem stará se čile Italský ústav v Praze, jenž zde má staré kořeny a bohatou tradici.

Zahraničním ministrem stal se náš dobrý přítel hrabě Sforza, který tak pěkně zformuloval již v září 1944 odřeknutí se Mnichova a satifikaci naší republiky. Bojoval po léta proti fašismu a vrátil se domů po delší emigraci než my. Nebude nám chybět tedy vzájemného pochopení pro společné problémy.

Dále na jih a na východ jdou naše cesty za uplatněním práce našich odborných rukou i hlav. Ať v Egyptě, Iránu nebo v Indii a v Jižní Americe - všude si dobyla naše práce uznání a odbyt. Všude nás znají. Važme si toho a nemrhejme tím.

Němci byli nám nejen konkurenty, ale i prostředníky. Byla v tom do značné míry naše pohodlnost. To si dovolit dále nemůžeme, máme-li takové možnosti jako na příklad nyní se státy Jižní Ameriky, které nám poskytují značné úvěry. Jižní Amerika je kontinent úžasné hospodářské budoucnosti. Brazílie, ku příkladu, přírodním bohatstvím víc než oplývající, chce s námi pracovat, dodávat suroviny a plodiny a kupovat od nás. Je toho třeba využít. Rovněž Mexiko, s kterým máme velmi přátelské styky, může se stát důležitým odběratelem a do-

davatelem. Nemohu zde vyjmenovat všechny potenciály jihoamerických republik. Peru a Chile jsou kromě jiných pro nás zajímavé. Musíme si styků hledět a neplytvat příliš vývozem tam, kde je to sice blíž, ale odkud nekynou pro naši výživu a budování průmyslu tak cenné příspěvky.

Doufáme, že jakmile přízraky bloků at' západních, severních či středoevropských budou uloženy do starých rekvizit vyřešením otázky německé - naše styky na sever i na jih se znovu zapojí do normálních, pracovních fází právě tak jako na východ nebo západ. K tomu spějeme celým naším založením. Jsme ve středu Evropy a jsme stát exportní. Tím je řečeno všecko.

Opakuji znovu, že na naši zahraniční politiku nemůžeme se dívat jinak než v rámci světového celku, který tvoří nezbytný komponent pro naši hospodářskou existenci. Musíme vzít všechny složky světového uspořádání v úvahu, chceme-li protáhnout linii našich úkolů a řídit se jimi.

Mám-li shrnout v krátkosti, řekl bych, že naši životní nutnosti v zahraniční práci je:

1. zajištění proti Německu,
2. existenční zajištění ve světovém obchodu a
3. upevnění vlastní cesty, specificky naší.

Zajištění proti Německu dává nám v první řadě naše spojenecká smlouva s SSSR, s kterým víže nás i hluboké spojení pokrevní i citové. Sovětský svaz je dalek toho, aby si z nás dělal satelita. Je příliš prozíravý, než aby neviděl, oč tato naše spontánní a nikým nenucená sympatie celého národa k němu je cennější a na věky silnější než připoutanost, která by byla konjunkturální a dočasnou. Všichni Češi a Slováci mají Rusko rádi odjakživa a dnes víc než kdy jindy.

Dalším zajištěním proti eventuelnímu ohrožení z Německa je nám spojení s Polskem a Jugoslavií. Tato spojení zůstávají otevřena pro všechny, kdož poučení minulostí, chtějí se zajistit proti možné německé agresi.

Mnohým se zdá, že žijeme v době nebezpečné. Válka je na spadnutí.

Kdo čte jen titulky denního tisku, mohl by si to myslet. Každý den se tam něco nebezpečného oznamuje jako v boxovém zápase. Přiložte však ucho k zemi a uslyšíte rostoucí šramot pokusů těch mezinárodních organismů, ve kterých se pracuje pilně a poctivě na sblížení světa ve všech oborech lidského spolužití.

Není také myslitelné, že bychom v případě nebezpečí se strany Německa zůstali bez pomoci našich spojenců na západě. Spojené státy a Anglie se nebudou nečinně dívat na nové eventuální nebezpečí v Evropě. Naše připravované spojení s Francií to jasně ukazuje.

Nebagatelisujeme nikdy těžkosti jiných; zažili jsme jich v mezinárodních jednáních sami dost, ale nedejme se mýlit okamžitými rozpory kdekoli ve světě. Před novým nebezpečím války povstal by zas celý demokratický svět - nyní pak mimo to ještě s vlajícím praporem Charty Spojených národů.

Ve smyslu této Charty pak hledejme také naše existenční zajištění ve světové výměně zboží, idejí a kulturních statků. Krásný program Charty byl by mrtvou literou, kdyby nebyl prováděn do důsledků malými i velkými. Ba malými tím spíše. Věřím ve světovou moc veřejného mínění - jinak bych nebyl mohl přijmout čestný úřad předsednictví Světové federace společností pro Spojené národy, která tak pěkně formulovala své cíle v „lucemburské Chartě“. A jsem přesvědčen o tom, že malý stát, který upřímně se drží ve všem zásad Charty, na konec vyhraje. Mocnost, která by tak nejednala, se bude muset zastydět před tímto malým státem, který vše dává v sázku, aby před světovým veřejným míněním morálně obstál. Na štítě nebo pod štítem - ale pod čistým štítem - to je pro nás věcí dobře známou již 300 let.

Tedy ne existenční zajištění jakkoli, třeba šmelinou, s kýmkoli - jen když se vydělá - ale solidní výměna před zraky všech. Solidnost se vždycky na konec vyplatí. Mít kredit je zrovna tolik jako mít zlatý důl - ba víc. Mít důvěru, to znamená mít stále nějaké možnosti. K existenčnímu zajištění tedy potřebujeme v první řadě: solidnost. A pak dokonalá znalost trhů, využití všech organismů, účelné využití všech vědomostí a možností. Vědeckost ve všem.

Nebudeme ze sebe dělat kramáře před očima naší slovanské rodiny, ale nemusíme se zříkat své klasické filosofie rozvahy a klidu. Svého trpělivého zkoumání skutečností, svého praktického ducha, který hledí porozumět potřebám druhého a žádá si pochopení pro sebe.

A tady jsme u té naší specificky vlastní cesty. Najít pochopení pro sebe ve světě - pro to specificky své. Na tom záleží velmi mnoho. Můžeme se namáhat jak chceme, vyrábět a vymýšlet jak chceme a dělat ceny a dodací lhůty co nejvýhodnější - a najdeme najednou odmítavou zeď a nepochopení. Buď si naši nepřátelé pospíšili a vylíčili nás tendenčně nebo sami nešikovným gestem jsme si někde zavřeli cestu.

Tady nastupuje pak praktické provádění naší zahraniční práce:

- 1. snažit se klidně, věcně a pravdivě vylíčit vždy a všem naše poměry a naše stanovisko,*
- 2. je nutno svět přesvědčit, že naše linie nynější je logickou výslednicí naší staleté tradice,*
- 3. k tomu je nutný kvalifikovaný personál, pochopivší plně své poslání,*
- 4. a centrální úřad, který se účelně k tomu cíli organisoval.*

Propagovat vše a za každou cenu a všemi či jakýmikoli prostředky - není žádnou propagandou. To slovo „propaganda“ vůbec - ztratilo válkou hodně na svém půvabu. Něco zcela jiného je klidně a věcně slovem, písmem i obrazem informovat. Nezapomínejme, že naše slova, gesta a činy jsou pozorovány pod mikroskopem kritičnosti a nemáme-li dost autokritiky sami, nebude nás svět brát vážně. Mnoho lidí nemá dnes čas a chuť studovat situaci světovou do hloubky, a proto se často generalisuje z pouhého detailu a maličkosti. Proto musíme pečovat i o všechny ty maličkosti, kterých si svět venku může u nás všimnout. Přečtěte si kterýkoliv článek o nás od cizích žurnalistů, kteří zde pobýli, a uvidíte v úvodu často úžasný podiv nad tím, že u nás lidé klidně pracují, tramvaje jezdí a divadla hrají, vycházejí noviny bez censury, lidé mají co jíst a nemrznou, pořádají se zábavy „přesto, že došlo k zestátnění“, za cizími žurnalisty nechodí žádný policajt a mohou si jet sami, kam chtějí a posílat telegramy o všem, co je napadne. Někteří jsou těmito fakty úplně konsternováni a postesknou si, že až tohle napíší, nebude se

jim věřit. A také jim to lidé doma nevěří. Vyslali si žurnalistu k nám, aby jim napsal o mrtvém, zlověstném tichu za oponou, o masách vyhladovělých robotů, kteří s kladivy a srpy v rukou na komando jdou z práce do práce. Zatím už celník na hranici a konduktér v tramvaji často usměvavě poučuje ho o jiném - o pravém opaku všeho toho, co sem přišel hledat. Vítá zde každého normální postoj k práci i odpočinku. Tady není něco v pořádku, řekne si takový svědomitý cizí žurnalista. Ano - není. Není to snad také chybou té naší „propagandy“ po dvou letech práce.

Vyčítají se nám příliš časté kongresy. Ano, to je někdy únavné - ale jen at se jich ještě pár vystřídá. Je to zatím ten jediný způsob cestování pro osoby neoficiální, a čím nás lidé víc poznají, tím zas něco víc vykonáno k odbourání nedůvěry k nám ve světě.

Vysvětlit naši posici a naše stanovisko předpokládá naši důkladnou znalost věcí. Znamená to být soustavně informován o všem, co může být světu o nás zajímavo - pracovat vědecky se všemi elementy našeho národního života v politice, kultuře a hospodářství. Svět také předpokládá, že jsme dobře informováni o našich sousedních problémech, že dobře známe otázku německou a otázky středoevropské. S nahodilostí daleko nedojdeme. Pracovat v zahraničním styku znamená dnes perné vědecké studium.

Je chyba dokazovat, že jsme novou republikou, která vlastně nesouvisí s tou předchozí a že zavádíme zcela nové systémy sociální. Můžeme naopak s větším úspěchem poukázat na to, že jdeme po staletí tímže již směrem. Zárodky našeho nynějšího sociálního řádu máme již v husitství a vyvíjely se nám pak po tři sta let. V první republice byl to sice ještě systém nedokonalý, ale náběhy dnešního uspořádání již měl - byli jsme na cestě demokracie a socialisace. V tom je právě to specificky naše. Jde proto o zjev daleko hlubší než pouhý převrat dobový nebo hlášení se do některého neexistujícího bloku.

Když to budeme dělat dobře a poctivě, svět naše snahy pochopí a bude se na nás dívat tak, jak si toho naši lidé zaslouží: daleko seriousněji. My vyvěráme ze století, a jdeme do dalších století. Nebudujeme jen na

2 roky. Získat úctu světa k této naší práci je úděl nemalý, ale čestný a odpovědný. Je ovšem třeba loyální a řekl bych bratrské spolupráce mezi resorty, jimž tyto úkoly připadají. To je ministerstvo informací a zahraničního obchodu a ministerstvo zahraničí. Budoucnost ukáže, není-li nás příliš mnoho, jestli se práce někdy zbytečně nekomplikuje a nedělají-li dva i tři to, nač by stačil jeden - neříkám který a nemluví za sebe.

Není zbytečné zmínit se o povinnosti, jaká nám ze všech výše vyřešených úkolů plyne pro pečlivý výběr těch, kteří je mají v zahraničí vykonávat. Že je nutno pro to vybírat lidi s náležitým vzděláním, lidi ve svém oboru zkušené, ba prvotřídní, lidi morálně a politicky bezúhonné, dovedoucí si ve všem vědět rady a opatřit správnou informaci a materiál, znalé perfektně řečí a mající dostatečnou iniciativu a dobré vystoupení - to je samozřejmou nutností, kterou si však přece jen nutno znova a znova připomínat, právě nyní v našich nových poměrech. Neříkám, že to máme všechno tak ideální, jak bychom to chtěli mít, ale jsme na dobré cestě a když nám nebudou do toho tak mnozí mluvit, půjde to ještě lépe a rychleji.

Na můj úřad - na ministerstvo zahraničních věcí - klade se požadavek nemalý. Neříkám zas, že to tam máme již ideální, ale snažíme se, aby duch úřadu byl jednotný, zejména v methodách pracovních a cílech, a aby naši diplomaté i pomocný personál pracovali v duchu naší nové lidové republiky. Viděl jsem při práci naše delegace v Paříži, Londýně, San Franciscu, New Yorku a jinde a mohu směle říci, že to byla velká dřina a že jsme ostudu nedělali.

Já se hlásím hrdě k diplomatické tradici Benešově. Často slyšíme dost povrchní kritiku „předválečné diplomacie“ a volání po zcela nových formách, které se nemají vázat na tradici předválečnou. Jistě že je třeba se přizpůsobit novým a měnícím se mezinárodním poměrům. To se ale také děje. Máme hodně zkušených, osvědčených úředníků, kteří však jsou dost pružní a chápou rozkazy doby, kterou svět prožívá. I když uznávám heslo „mladí vpřed“, nedám dopustit na ty starší oddané služebníky, od kterých se právě ti mladí mohou a musí ještě hodně naučit. Vzpomínám na londýnské vyslanectví, kde nás konceptních bylo

pět, později šest, a šlo to. Nebude škodlivé, právě naopak, důkladně prohlédnout počet těch, kteří nás dnes v zahraničí reprezentují - nejen z ministerstva zahraničí - a spočítat si, co to všechno stojí a zjistit nepředpojatě, kde by se počty mohly snížit a agenda zjednodušit. Valuty se dnes těžko shánějí.

Prosím, aby tento doslov k mé parlamentní řeči nebyl považován za úplný nebo zbytečně optimistický. Je toho mnoho, co ještě neklape a bude třeba zvýšeného vypětí společných sil, abychom doma a ve světové konkurenci obstáli.

JSME SI TOHO PLNĚ VĚDOMI.

Úvod	
Mírové smlouvy	13
Politický přehled	16
Spojené národy	29
Hospodářská politika	33
Restituce a reparace	39
Repatriace a reemigrace	42
Organisace zahraniční služby	44
Závěr	49

JAN MASARYK

Ani opona, ani most...

JE KOMENTOVANÝM KNIŽNÍM VYDÁNÍM VÝKLADU V PLENU ÚSTAVO-
DÁRNÉHO NÁRODNÍHO SHROMÁŽDĚNÍ DNE 20. BŘEZNA 1947 S KRESBOU
A. HOFMEISTRA. - I. VYDÁNÍ VYŠLO DNE 9. KVĚTNA 1947 V NÁKLADU
5.000 VÝTISKŮ TISKEM Č. A. T. V PRAZE. - VYDAL JAKO
SVOU STO ČTVRTOU KNIHU NAKLADATEL

VLADIMÍR ŽIKEŠ V PRAZE